

כ"ג באייר תשפ"א, 5.5.2021

גיליון מס' 758

בהר-בחוקותי

מה בין שמיטה לשמיטה?

מאת הרב ארי סט, סעד

ראשיתה של פרשת בהר עוסקת בהרחבה במצוות השמיטה, תכליתה ואיסוריה השונים (ויקרא כה):

(ד) וּבְשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁבַת שְׁבַתוֹן? הֲיָה לְאָרֶץ שְׁבַת לֵה' שָׁדָד לֹא תִזְרַע וְכִרְמָךְ לֹא תִזְמַר: (ה) אֵת סְפִיחַ קִצְיֶיךָ לֹא תִקְצֹר וְאֵת עֲנְבֵי נִזְיֶיךָ לֹא תִבְצַר שְׁנַת שְׁבַתוֹן? הֲיָה לְאָרֶץ: (ו) וְהִיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֲכֹלָה לָךְ וּלְעִבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְיֶיךָ וּלְתוֹשְׁבֵי הָגָרִים עִמָּךְ: (ז) וּלְבִהֲמֹתֶיךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָה לְאָכֹל:

בדרך כלל משמשים פסוקים אלו כר נרחב לעיסוק במצווה ובתכניה. אלא שאין זו הפעם הראשונה בה מוזכרת מצוות השמיטה בתורה. כבר בפרשת משפטים נאמר (שמות כג):

(י) וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אֶרְצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָה: (יא) וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטָנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְּךָ וַיִּתְּרֶם תֹּאכַל חֵיט הַשָּׂדֶה כִּן תַּעֲשֶׂה לְכִרְמְךָ לְיָמֶיךָ:

מה טעם חזרה וכפלה התורה שוב את איזכורה של המצווה? מלבד ההבדלים בחובות המעשיות על החקלאי ("תִּשְׁמְטָנָה וְנִטְשָׁתָה" או "לֹא תִזְרַע... לֹא תִזְמַר... לֹא תִקְצֹר... לֹא תִבְצַר"), נדמה שגם בטעם המצווה נוכל למצוא פער בין שתי הפרשיות. במבט ראשון נראה כי בעוד פרשת משפטים מנמקת את החובה לשמט בנימוק סוציאלי של "וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְּךָ" כדי ליהנות את האביונים, פרשת בהר מנמקת נימוק דתי – "שְׁבַת לֵה'". מטרת המצווה היא להבין מיהו הריבון והאדון, וממילא אין איזכור מיוחד של האביונים, אלא הדגש הוא על כך שלחקלאי, בעל הקרקע, אין יחס מועדף ליבול שגדל בשנה זו יותר משאר בני האדם – "לְאֲכֹלָה לָךְ וּלְעִבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְיֶיךָ וּלְתוֹשְׁבֵי הָגָרִים עִמָּךְ".

ברצוני להציע הסבר אחר לפער בין שני תיאורי השמיטה. לפעמים כשאדם עסוק בעשיית חסד ובנתינה לזולת הוא עלול לחוש תחושת פטרוניות. האדם שיש לו, מעניק משלו למי שחסר לו. יש מי שנותן ויש מי שמקבל. הביטוי 'שתמיד נזכה להיות בצד הנותן' משקף היטב תפיסה זו. אלא שאפשר להתבונן על מערכת היחסים בין העשיר לעני גם בצורה שונה. האם רק נתינה חד כיוונית יש כאן? האם רק בעל הממון הוא הנותן והאביון פושט ידיו לקבל? בהרחבתו וביאורו לטעמה של מצוות הלוואה כותב ספר החינוך כך (מצוה סו): **"שרצה הא-ל להיות ברואי מלומדים ומורגלים במדת החסד והרחמים, כי היא מדה משובחת"**. זו אמירה מפתיעה מאוד. בדרך כלל מקובל לראות את האחר כמוקד המרכזי במצוות הנתינה כולן (צדקה - העני, הלוואה - הלווה, ביקור חולים - החולה, הלווית המת - הנפטר). בדבריו, מפנה ספר החינוך את הזרקור ממקבל הפעולה אל המבצע. את תכלית מצוות הנתינה לא נמצא רק במושא המצווה אלא דווקא בתיקון מידותיו ומעשיו של העושה. מפעולה לפעולה

יתרחב ליבו ומנתינה לנתינה יתחדדו חושיו לזיהוי מצוקותיהם של הסובבים אותו. הנתינות, ככל שתהיינה רבות יותר ייטיבו עם הנותן בעצמו, עד שלפתע ישים לב שכלל לא ברור לו מיהו הנותן ומיהו המקבל.

פרשיית השמיטה בחומש שמות מתארת שמיטה חברתית שיש בה נתינה וסיוע לאביונים על ידי בעל הנכס ששומט את אחיזתו בו. פרשיית השמיטה בפרשת בהר מתארת גם היא שמיטה חברתית אלא שזו עולה על קודמתה שבפרשת משפטים. שמיטה שבה יד כולם שווה. אין בה נותן ומקבל, אלא אכילה משותפת של כל מי שרוצה ומעוניין – "וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֹכְלָהּ לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וְלְאִמְתְּךָ וְלְשִׁכְרְךָ וְלְתוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ".

נאחל לכל בית ישראל בכלל ולחברי תנועת הקיבוץ הדתי בפרט, שנתכונן כראוי לקראת השנה הבאה עלינו לטובה, ונזכה לשנת שמיטה משמעותית וליישום הערכים הגדולים הטמונים בה.

הרב ארי סט נשוי לנעמה ואב לחמישה. רב קיבוץ סעד. מלמד במכינת יונתן ובישיבת ההסדר בנתיבות

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [subscribe](#) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](#) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il